

УДК 339.5

Г.П.Сиваненко, к.е.н., В.М.Торопков, к.е.н.,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ІМПОРТНООРІЄНТОВАНА ЕКОНОМІКА: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ БІЗНЕСУ

У статті розглянуто сучасні тенденції формування та розвитку зовнішньоекономічної політики України її вплив на бізнес, окреслено основні загрози та напрями розвитку бізнесу в сучасних економічних умовах.

В статье рассмотрены современные тенденции формирования и развития внешнеэкономической политики Украины ее влияние на бизнес, определены основные угрозы и направления развития бизнеса в современных экономических условиях.

The paper considers the main current trends shaping and development of foreign policy of Ukraine, its impact on business, outlines the main threats and areas of business in the current economic conditions.

Ключові слова: імпорт, експорт, бізнес, зовнішньоекономічна політика, імпортозалежність, зовнішньоторговельний баланс.

Актуальність дослідження полягає в тому, що вагомою складовою стратегічного плану розвитку держави є зовнішньоекономічна політика. Залежно від її напрямку формуються як пріоритетні галузі розвитку економіки держави, так і внутрішній ринок. Також варто відзначити прямий вплив зовнішньоекономічної політики на бізнес, від неї залежить формування тактичних та стратегічних планів розвитку вітчизняних підприємств та залучення зовнішніх інвестицій в економіку.

Окремі та загальні аспекти розвитку зовнішньоекономічної політики України в торгівлі, промисловості були розглянуті в наукових працях: А.Мазаракі, Т.Мельник, О.Кисельова, Ю.Білич, Л.Ліпич, Т.Вахненко, Д.Головань. Але в даних публікаціях науковців недостатньо розкрито взаємозв'язок та вплив на бізнес зовнішньоекономічної політики держави залежно від її експортної або імпоротної орієнтації [1-5].

Основною метою даного дослідження є аналіз стану та визначення можливостей і загроз для бізнесу в умовах імпортоорієнтованої економіки.

На сучасному етапі розвитку економічної системи України підсилюються тенденції до збільшення імпорту товарів і послуг. При цьому, як свідчить зовнішньоторговельний баланс України, експортна складова ВВП протягом тривалого періоду залишалася майже незмінною, а в 2012 р. знизилась майже на 3% порівняно з 2011 роком (табл. 1).

Таблиця 1

Зовнішньоторговельний баланс України 2005-2012 рр. (млн. грн.) [6]

Рік	Номінальний ВВП за рік	Експорт товарів та послуг		Імпорт товарів та послуг		Сальдо (експорт-імпорт)	
			% ВВП		% ВВП		% ВВП
2005	441452	227252	51.5%	-223555	-50.6%	+3697	+0.8%
2006	544153	253707	46.6%	-269200	-49.5%	-15493	-2.8%
2007	720731	323205	44.8%	-364373	-50.6%	-41168	-5.7%
2008	948056	444859	46.9%	-520588	-54.9%	-75729	-8.0%
2009	913345	423564	46.4%	-438860	-48.0%	-15296	-1.7%
2010	1082569	549365	50.7%	-580944	-53.7%	-31579	-2.9%
2011	1316600	707953	53.8%	-779028	-59.2%	-71075	-5.4%
2012	1408889	717347	50.9%	-835394	-59.3%	-118047	-8.4%

Як свідчать дані табл. 1, імпортозалежність країни лише збільшується, починаючи з 2006 року. Якщо провести аналіз фінансово-економічної ситуації в

2008 році, можна зазначити, що від'ємне торговельне сальдо 8% ВВП стало однією з основних причин різкої девальвації гривні та прискорило розвиток економічної кризи. В результаті економіка України перейшла в стадію рецесії. Певні паралелі можна провести з огляду на економічний стан у 2012 році, коли від'ємне торговельне сальдо склало 8,4%, що може призвести до ситуації 2008 р. та погіршити соціально-економічний стан українців (рис. 1).

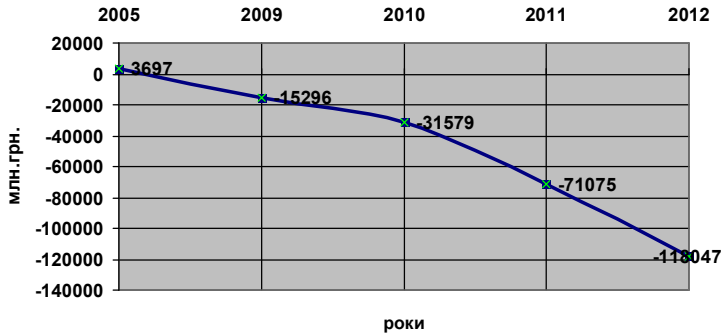

Рис. 1. Зовнішньоторговельне сальдо України

Таким чином, макроекономічні показники свідчать про посилення тенденцій імпортозалежності економіки України. Можливості та загрози для бізнесу, які може містити така ситуація, розглянемо далі.

Статистичні джерела свідчать, що значний експортний потенціал України складає торгівля послугами та продукцією АПК. Україна в 2012 році поставила на зовнішні ринки продуктів тваринництва, рослинництва, жирів і масел тваринного або рослинного походження, а також готових харчових продуктів на суму \$ 17,9 млрд., тоді як обсяг імпорту цих товарів склав \$ 7,4 млрд. [7].

Але основні складові експорту – це зерно та технічні культури рапс і соняшник – хоча в короткостроковому періоді можуть покращити торговельне сальдо, але в стратегічній перспективі така структура експорту призведе до знищення родючого шару ґрунтів та зниженню експортного потенціалу країни. Натомість основними складовими імпорту є овочі, фрукти, інші продукти харчування та більшість непродовольчих споживчих товарів, що призводить до необґрунтованого зростання цін на ці товари та підвищеного попиту на валюту (табл. 2). Такий вплив може бути нівельований відповідними обсягами іноземних інвестицій, але вони сьогодні майже відсутні. Основним інвестором в Україну є Кіпр, а дані інвестиції за дослідженнями багатьох економістів є простою легалізацією капіталів, виведених раніше в офшорну зону та не мають позитивного впливу на економічну ситуацію.

Отже, сьогодні більшість споживчих товарів Україна імпортує. Зокрема, в 2012 році Україна збільшила імпорт товарів з Китаю на 25% (обладнання та споживчі товари), Білорусії – на 20,3% (м'ясні продукти, пластмаси), Польщі – 12,1% (продукти харчування). Така ситуація свідчить про активізацію торгівлі з основними стратегічними партнерами, якими є країни СНД, Європейського Союзу, Китай та Туреччина, та певну монополізацію ринку окремими країнами [3].

Таблиця 2

Товарна структура імпорту окремих споживчих товарів (за 11 місяців 2012 р.) [8]

Товари	Обсяг імпорту, млн. дол. США	Основні країни імпортери	Частка країни імпортера, %
М'ясо та субпродукти	674	Бразилія	35,3
		Німеччина	21,3
		Польща	15,1
Овочі	127	Туреччина	43,7
		Іспанія	13,4
		Нідерланди	10,8
Взуття	717	Китай	79,9
Одяг трикотажний	425	Китай	45,2
		Туреччина	28,1
Одяг текстильний	584	Китай	56,5
		Туреччина	24,8

Якщо зупинитись на можливостях для бізнесу, слід зазначити, що, враховуючи членство України в СОТ, підприємці отримали можливість імпортувати більшість товарів за пільговими митними тарифами. Це дозволило розширити перелік товарів та підвищити рентабельність бізнесу компаній-імпортерів, тому що зменшення роздрібних цін на дану продукцію майже не відбулося. Також позитивною тенденцією є збільшення торговельного обороту з основними країнами-партнерами. Але такі можливості у майбутньому можуть стати загрозами для вітчизняної економіки та призвести до банкрутства вітчизняних підприємств в зв'язку з низькою конкурентоспроможністю власних товарів, а значить – зменшенням внутрішнього попиту на них, скороченням робочих місць і, відповідно, доходів населення.

Необхідно зазначити, що значні обсяги імпорту товарів обумовлені насамперед відсутністю виробничого обладнання, технологій та сировини, що може забезпечити відповідний рівень якості та конкурентоспроможності товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Такий стан може призвести до формування імпортозамісної моделі зовнішньоекономічної стратегії. Одним з перших кроків на такому шляху може розглядатися введення для підтримки вітчизняного товаровиробника з 15 квітня 2013 року ввізного спецмита на окремі моделі автомобілів у розмірі 6,46% та 12,95% залежно від об'єму двигуна [9].

Імпортозаміщення передбачає ізоляцію власного виробництва від іноземної конкуренції, розширення внутрішнього ринку, поповнення бюджету за рахунок підвищення митних тарифів. Однак ізольовані від зовнішньої конкуренції підприємства випускають неконкурентоспроможну на світових ринках продукцію. У короткостроковому періоді політика імпортозаміщення може дати позитивний ефект, але потім призводить до обмеженості внутрішнього ринку, створює тенденцію до гальмування капіталоутворення, імпорту технологій, уповільнення структурних змін.

Натомість експортноорієнтована економіка припускає: відкриття внутрішнього ринку для іноземної конкуренції в комбінації з певним захистом вітчизняного товаровиробника; виявлення галузей спеціалізації, в яких країна має конкурентні переваги; створення сприятливих умов для міжнародного підприємництва; узгодження національного зовнішньоекономічного законодавства з міжнародним.

Але аналізуючи відповідні показники деяких експортно-орієнтованих країн,

зокрема Китаю, можемо дійти висновку, що і дана модель є недосконалою. Створення СЕЗ (спеціальних економічних зон) дозволило Китаю залучити в країну іноземні інвестиції й технології та суттєво збільшити ВВП. Сьогодні в країні експортноорієнтована економіка залежить від імпорту її товарів іноземними державами. Таким чином, незважаючи на розміри золотовалютних резервів Китаю, дешеву робочу силу та технологічні розробки, Китай залежить від експорту. Більшість країн світу імпортує товари з Китаю, закриваючи власні виробництва. Китай буде залишатися світовою фабрикою, поки інша країна не запропонує більш вигідні умови виробництва. Але така модель підвищує залежність Китаю від успішного розвитку економіки основних країн-імпортерів китайської продукції.

Отже, враховуючи вищенаведене можемо зазначити, що українському бізнесу необхідно брати активну участь у формуванні власної економічної моделі, враховуючи всі переваги та недоліки наведених. Необхідного балансу між експортом та імпортом можливо досягти за рахунок розумного використання імпортозаміщення, що дозволить активізувати розвиток власних галузей промисловості й заміну імпортованої продукції вітчизняними аналогами. Пріоритетним повинен бути розвиток підприємств, що випускають наукомістку високотехнологічну продукцію, та тих, що мають високу конкурентоспроможність на світовому ринку.

У наш час інтелектуальний потенціал України використовується досить обмежено. Як наслідок, кращі інженери, програмісти, науковці працюють за кордоном або в іноземних компаніях. Водночас використання даного потенціалу може бути основою для створення вітчизняних науково-технологічних парків.

Використання та розвиток експортного потенціалу дозволить Україні підвищити власну конкурентоспроможність на світовому ринку та стимулювати розвиток національного підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Мазаракі А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 5–14.
2. Кисельова О.М. Проблеми зовнішньоекономічної діяльності України та шляхи їх вирішення / О.М. Кисельова, Ю.В. Білич // Митна безпека. – 2010. – №2. Серія „Економіка”. – С. 88–94
3. Ліпич Л. Г. Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств: монографія / Л. Г. Ліпич, А. О. Фатенок-Ткачук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Л.Українки, 2010. – 220 с.
4. Вахненко Т. Товарний експорт України в системі світогосподарських зв'язків / Т. Вахненко // Економіка України. – 2006. – № 6 (535). – С. 73–84.
5. Головань Д. В. Динамика структуры внешней торговли и международная стратегия экономического развития Украины / Д.В. Головань // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 3 (19). – С. 98–105.
6. Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/eximp.php>
7. UBR [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubr.ua/market/agricultural-market/ukraina-eksportirovala-v-2012-g-agroprodukcii-na-179-mlrd-218492>.
8. Корреспондент: щотижневий журнал. – 2013. – №7 (546). – С. 36–38.
9. Урядовий кур'єр: газета центральних органів виконавчої влади. – 2013. – № 48 (4935).